

פרויקט לקוטי שיחות הערות וביאורים

- גליון א -
פרשת בראשית

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

יוצא לאור ע"י
מערכת פרויקט לקוטי שיחות

הערות והארות ניתן לשלוח להמערכת על

מנת לפרסמם בקובצים הבאים

PLShaoros@gmail.com

קובץ הבא יוצא לאור לקראת שבת פרשת נח

הערות יתקבלו לא מאוחר מיום חמישי 12:00PM

פתח דבר

לקראת שבת פרשת בראשית, הננו שמחים להוציא לאור קובץ הראשון ד"פרויקט לקוטי שיחות - הערות וביאורים" אשר בו יוכלו הערות, ביאורים ועיונים בלקו"ש חלק י' פרשת בראשית.

הפרויקט, שהתחיל לכבוד **שבעים שנה** לנשיאות רבינו, ביו"ד שבט העבר, זכה להתעוררות גדולה בקרב התמימים, שלוחים ואנ"ש, ועד עתה מנויים בפרויקט קרוב לעשרת אלפים יהודים, שקבלו על עצמם ללמוד בכל שבוע שיחה או כמה שיחות בלקו"ש ע"מ לגומרה אי"ה.

מעת התחלת הפרויקט כבר דנו הלומדים בינן לבין עצמם מעל במות שונות, ובפרט בהשיעורים הרבים הנמסרים מידי שבוע, ללבן ולברר בשקו"ט וכו' את תוכן השיחות הנלמדים -

ובכן, קובץ זה ימלא בעז"ה את הצורך לרכז את כל הדיונים לפונדק אחד, אשר בו יוכלו לשאול ולהשיב, להקשות ולתרץ בהבנת השיחות.

...

ידועה לכל גודל החביבות שרחש כ"ק אדמו"ר להוצאת קובצי הערות, ובפרט לאלו העוסקים בתורתו הק' כפי שכתב מענה לא' על שאלתו באחת השיחות: "נהנתי להערותיו בלקו"ש, בנוגע לשאלותיו בזה - הרי זוהי מטרת קובצי הערות הת' ואנ"ש המו"ל בכ"מ - לרכז שם כל כיו"ב ושידונו רבים עד"ז וכו", עכלה"ק. ואנו בטוחים שהוצאת הקובץ תגביר את ה'קאץ' והחיות בלימוד השיחות לנחת רוחו הק', ותעורר רבים להשתתף בהלימוד.

...

רוב ההערות בקובץ זה הם מהשיעורים הרבים שנמסרו במסגרת הפרויקט ונרשמו ע"י חברי המערכת, וכמובן שהם על אחריותם בלבד.

בקשתינו שטוחה לכל מאן דאית ל" הערות וביאורים בשיחות אלו, שיואילו נא בטובם לשולחם אל המערכת על מנת שנוכל להדפיסם בקובצים הבאים שיצאו לאור בעזה"י.

ואנו תפילה שנזכה לגרות נח"ר לרבינו, ושבזכות הדפסת קובצים אלו, אשר בקשר לזה אמר כ"ק אדמו"ר שהוא הכנה ל"תורה חדשה מאתי תצא", נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה, אמן סלה.

המערכת

ערש"ק פרשת בראשית תשפ"א - תהא שנת פלאות אראנו
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר

שיחה א

הרה"ח ר' יוסף גורוויץ

משפיע במתיבתא ליובאוויטש שיקאגא

סעיף ג:

והענין הוא: נוסף על כללות העבודה דקיום התומ"צ עצמן (שזהו"ע "א"י" ברוחניות), נצטווה כאו"א "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" . . . ועבודה זו צ"ל בדרגא הכי נעלית, עד - שכל עניניו הגשמיים הם בטלים ומיוחדים באלקות, המציאות שלהם נתהפכה לקדושה ו"הגשמיות" שבהם אינה נרגשת אצלו כלל - ולא רק מפני ריבוי האור דקדושה המאיר בו, בהיותו כל כולו נתון ומסור לאלקות בבחי' "דעהו" התקשרות והתחברות², אלא משום שהדבר הגשמי עצמו נהי' אצלו ענין של קדושה.

. . .

בהערה 17 מציין הרבי לשיחת וישלח-י"ט כסלו עמוד 104 ואילך, שם מבאר בארוכה החילוק בין "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

בסעיף ז שם מביא ב' אופנים בעבודת "בכל דרכיך דעהו": (א) שעשיותיו הן בעצמן קדושה, ובכ"ז נרגש בהן גשמיות - לדוגמא אכילת שבת, שעם היותה מצוה מ"מ נרגשת גשמיות המאכלים. (ב) שהגשמיות בטל ומיוחד באלקות עד שמציאותן נתהפכה לקדושה ואין הגשמיות שבהן נרגשת כלל, עיי"ש.

בפנים השיחה כאן, בביאור הענין דכיבוש ארץ ישראל, מביא הרבי אופן השני והנעלה יותר של "בכל דרכיך דעהו" שהמציאות שלהם נתהפכה לקדושה והגשמיות שבהם אינה נרגשת אצלו כלל - שהדבר הגשמי עצמו נהי' אצלו ענין של קדושה.

ואולי יש לבאר הסיבה שאינו מסתפק בביאור הראשון ד"בכל דרכיך דעהו", שעשיותיו הן בעצמן קדושה, כדוגמא לכיבוש ארץ ישראל בעבודה, כדלקמן:

בקטע שלאח"ז ממשיך לבאר ה"כיבוש א"י" שבזה: "כובש ענינים ארציים

1 מתוך שיעור שמסר, ועל אחריות הרושם בלבד.

2 תניא ספ"ג.

מאומות (והנהגות) העולם - ועושה אותם 'ארץ ישראל', גם את מציאותו הגשמית של העולם הוא 'כובש' ומהפך לקדושה". ובהערה 19 כותב עוד "וכמו שהוא ע"ד הפשט שע"י כיבוש ארץ ישראל נעשית הארץ מציאות במהות וגדרים אחרים".

וענינים אלו מודגשים במיוחד באופן ה' של "בכל דרכך דעהו" דוקא, שהמאכל "יוצא" מגדרו הקודמת כדבר גשמי ומתהפכת למציאות חדשה דקדושה (משא"כ באופן הא' הרי נשאר ונרגשת בהמאכל מציאותה הגשמית).

...

הנ"ל

סעיף ד:

היינו מכיון שהקב"ה הוא כל יכול הגביל כביכול את עצמו שאף שהוא "בעה"ב אינו יכול להוציא את "כליו" וע"ד מרז"ל שנשבע הקב"ה כו' ולכן, כביכול, אין יכולת לשנות³. ולכן טענו המרגלים שבנ"י צריכים להישאר במדבר, ושם לעבוד את הוי' ע"י קיום התומ"צ (אבל לא העבודה ד"כבוש א").

...

בסעיף ד' מבאר טענת המרגלים "כביכול אפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם" כו' בעבודה רוחנית, שאיך יהי' ביכולת של נפה"א לכבוש את הענינים הגשמיים, לבטל "מציאותם" ושיהי' בהם אך ורק ענין הקדושה - והרי זהו היפך הטבע שהטביע הקב"ה. ובפרט שנבראו באופן כזה שיש להם "תפיסת מקום" לעצמם, וא"כ אינם כלים להמשכת רוחניות בהם.

ואח"כ כותב: "היינו מכיון שהקב"ה הוא כל יכול הגביל את עצמו שאף שהוא 'בעה"ב' אינו יכול להוציא את 'כליו' . . . ולכן, כביכול, אין יכולת לשנות" עכלה"ק. היינו שהקב"ה "הכניס" את עצמו בהגבלה עצמית שהעולם יתנהג טבע מסויימת. עד"מ אדם שהחליט שלא לצאת ממקום מסויים אף שאין שום מונע, שכל זמן שכן הוא רצונו אינו יכול לעשות הפכו ולצאת.

והנה, תיבות "מכיון שהקב"ה הוא כל יכול" הוסיף הרבי בעצמו בכת"ק על עלי ההגהה. ולכאורה צלה"ב הסיבה לזה, שהרי בפשטות המושג דהגבלה עצמית שייך גם בלא"ה (והרי בענין דהגבלה עצמית שייך גם באדם מוגבל שאינו כל יכול).

וי"ל ההסברה בזה, ובאמת לא היה הגבלה עצמית שייכת בהקב"ה. שהרי בשביל הגבלה עצמית צ"ל מלכתחילה המציאות דהגבלה מסויימת - הן הגבלות גשמיות והן הגבלות רוחניות - והאדם מחליט להכניס א"ע בהגבלות אלו ולהתנהג כפי כלליו, למרות שאין שום מונע. אך בהקב"ה שהוא למעלה מכל ההגבלות לכאורה אין המציאות דההגבלות אמיתיות לגביו ית', ואפי' כשמכניס א"ע בהגבלה עצמית הי' צ"ל נרגש שבאמת אינה מציאות אמיתית כלל, ורק ישנו רצונו ית'.

ולכן הוסיף הרבי ש"מכיון שהקב"ה הוא כל יכול" - שדוקא מצד ה"כל יכול" שייך שאעפ"כ יהי' ההגבלה עצמית באופן אמיתי שאכן מגביל אותו ית', כביכול, עד שאינו יכול לשנות.

מגיד שיעור בהפרויקט

כללות השיחה:

בשיחה מבואר שטענת הגויים בפנימיות הענינים הוא לא על מה שמקיים תומ"צ - עניני קדושה, אלא שטוענים שבעסקו בישובו של עולם אז אין שייך עבודת ה', וצריכים להתנהג באופן "המתאים" לציורם של הענינים הגשמיים מצ"ע, מאחר שגם להם גדר וטבע בפ"ע שהוקבע בהם ברצונו של הקב"ה - "ברצונו נתנה להם". ותשובת בני"י הוא ש"כח מעשיו הגיד לעמו" היינו שהכוונה ותכלית (הפנימיות) של מעשיו והמשיך ומסר לבני"י, שע"י עבודתם ייהפכו ה"מעשיו" לקדושה.

ואולי יש לקשר זה עם הידועה שהגויים אינם מצווים על השיתוף (ומובא בכ"מ בחסידות): דהנה באמת יש שיטות שהגויים כן מצווים על השיתוף בכלל האיסור דע"ז, שלא לעבוד לשום אלו-ה אפי' אם מכיר שהקב"ה אלקא דאלקיא. אבל ברור לכו"ע שהמבואר בחסידות אודות אחדות ה', ש"אין עוד מלבדו" כפשוטו שאין שום מציאות זולתו ית' (ולא רק שאין שום אלו-ה) - בזה לא נצטוו הגויים. כי הגויים נבראו באופן שקשורים להטבע, והמושג של "אין עוד מלבדו" שאין שום מציאות חוץ ממנו ית' אינו שייך אצלם ובמחשבתם.

ולכן מפורך אצל הגויים שדברים הגשמיים יכולים להיות למטרת אחדות ה' ו"אין עוד מלבדו", וטוענים מבני"י "ליסטים אתם" בכיבוש זו של מציאות הגשמית והפיכתה לקדושה, היינו שכל מציאותו הוא כחלק של ה"אין עוד מלבדו" - המציאות האמיתית דהקב"ה.

ודוקא בני"י, שלהם ניתן הציווי על אחדות ה' מוחלטת ד"אין עוד מלבדו", מכירים ולהם ניתן הכח ("הגיד לעמו") להמשיך הקדושה גם בעניני העולם, ולהפכם ממציאות גשמית למציאות של קדושה.

שיחה ב

סעיף א'

הנה"ח ר' נחמן שפירא'

משפיע ראשי בבי"מ אהלי תורה

וצ"ל: לכאורה הלא אין ענין ומעלת האור במציאותו לעצמו - כל תועלתו וחשיבותו הוא בזה שנבראים זולתו נהנים ממנו - וא"כ למה נברא ה"אור" קודם כל ברואי בראשית? איזו תועלת יש בו בעת שעדיין לא נבראו אלו שיהנו ממנו?

אף שמפשטות דברי הרבי נראה שבא לשאול קושיא אחת והוא, הרי אם אין דבר בעולם חוץ מהאור איזו תועלת יש בו, (והיינו ששואל מהו ענין פעולת האור כשאין דבר זולתו בעולם)? י"ל שבעומק יותר יש כאן עוד שאלה והוא, לא רק שחסר בפעולת האור, אלא גם במהות האור חסר כשאין דבר זולתו בעולם, שהרי גדר האור הוא להאיר על מה שסביבו וא"כ כשעדיין לא נברא שום דבר, הרי גם מהות האור לא שייך.

וי"ל שהוא מדויק בשני הלשונות "ענין ומעלת האור" מעלה מורה על מעלתו לגבי הזולת (ענין הא') משא"כ ענין מורה על חיסרון בענינו העצמי (ענין הב').

ויש להביא סימוכים לזה שיש ב' שאלות כאן מדברי הרבי בהערות 3 ו 41 שמבאר שם צדדי המחלוקת מה קדם, האור או בריאת שו"א, דלשניהם יוקשה למה נבראה אז, אלא דאם נאמר שקדמה גם לבריאת שו"א יוקשה גם מצד מהותו, אבל אם נאמר שבריאת שו"א קדמו הרי עדיין ישנו להשאלה הראשונה שבפנים.

1 מתוך שיעור שמסר, ועל אחריות הרושם בלבד.

2 ראה עץ יוסף לתנחומא ויקהל ו (בשם היפ"ת) שזהו טעם דר"נ מה שלא ס"ל כר"י שהאורה נבראת תחילה (גם לפני בריאת שו"א) ד"אין ראוי להקדימו שנראה פועל בטל באותה שעה", אבל גם לר"נ קשה כבפנים.

סעיף ד'

הנ"ל³

דהיינו, לאמיתתו של דבר, הרי אדרבה: מה שה"נוהג שבועולם" למטה הוא בסדר ואופן כך וכך, אי"ז אלא מפני שככה הוא הסדר למעלה במקורו ושרשו האלקי של העולם - ומשם נמשך ונשתלשל למטה⁴. אלא שאנו, בשכלנו המצומצם, משיגים ותופסים את הענין בדרך מלמטה למעלה: מן המסובב - שהוא למטה, אל הסיבה - שהוא למעלה בהנהגה העליונה.

יש לבאר בפשטות הטעם שמקדים הרבי לבאר תחילה, שבאמת מה שאנו רואים במנהג בו"ד נשתלשל מזה שכן הוא אצל הקב"ה הוא, כי מבלי הקדמה הנ"ל לא יהא מובן כ"כ מה שמקשה הרבי בסמוך כמה פרטים ממדת בו"ד שהרי "לא כמדת הקב"ה מדת בו"ד". ולכן מבאר הרבי שכל מה שרואים למטה הוא משום שכן הוא למעלה אצל הקב"ה, ולכן אם כן הוא במדת בו"ד הרי זה הוכחה שכן הוא במדת הקב"ה, ומוכן לפי זה יסוד קושייתו⁵.

הת' ברוך שניאור שי' קלמנסון

והת' חיים שי' מאס

בי"מ אהלי תורה

ובזה יובן למה נברא האור ביום ראשון, קודם כל שאר הנבראים, כי האור היא המטרה שקבע הקב"ה בהקדמה לבריאת עולמות, במאמרו הראשון - "יהי אור" - כלומר, שכל הבריאה העתידה להיות, העולם על כל פרטיו וברואיו, כל זה יהפך ויהי אור.

לכאורה צריך ביאור שהרי ע"פ הנ"ל נמצא שמאמר יהי אור משונה הוא מכל שאר המאמרות בזה שהוא מטרת הבריאה - לעשות לו יתברך דירה בתחתונים ולא

3 מתוך שיעור שמסר, ועל אחריות הרושם בלבד.

4 תניא רפ"ג "שנשתלשלו מהן". וראה ב"ר פ"י, ו'. זח"א רנא, א. לקו"ת שלח מא, ג. וראה לקו"ש ח"ז

ע' 154 ואילך.

5 ע"ד המבואר בתורת החסידות שיכולים להקשות מהמשל על הנמשל בפרטיו, כיון שהמשל

משתלשל מהנמשל.

כמו שאר המאמרות שהם סדר הבריאה בפועל, ועפ"ז אינו מובן למה הוא נכללת בהמאמרות כאחד מהם בשוה, ולא ע"ד המבואר בהע' 2 - בנוגע להא דארו"ל "בראשית נמי מאמר הוא" שאינו דומה לשאר מאמרות להיותו מאמר כללי?

וגם לכאורה הי' צריך להיות לפני המאמר דבראשית, שאף שהוא מאמר כללי להתהוות כללית, הרי "יהי אור" הוא גילוי הכוונה והמטרה בהתהוות העולמות, ובפשטות נכלל בזה התהוות כללית שגם זה הוא כדי לגלות אור אלוקי בעולם.

וי"ל ע"פ המבואר בטוב טעם בשיעורו של הגה"ח ר' שלמה קפלן שליט"א, בהסברת החידוש דשיחה דידן על המבואר בכ"מ במה שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שבשיחה דילן לא מדובר על התאווה שישנה בעצמותו ית' או באו"ס, אלא אפי' אלוקות כמו שנתצמצם להיות מקור לעולמות (מל' העלם והסתר) היינו מלכות, ג"כ ישנו ה"אור" היינו כוונת הגילוי.

ובהקדים המבואר בשיחה דילן: שהטעם ע"ז שכאשר אדם בונה בית לדוגמא, בונה עם סדר מסודר, היינו ע"י שימוש ב"דיפתראות ופנקסאות", הוא מפני שכשעלה ברצונו הק' לברוא העולם לא הי' באופן שנברא ממילא (אף שענין זה ג"כ איכא ע"ד המבואר בכ"מ בענין בריאת העולמות ע"י אור הסובב) אלא באופן שהקב"ה הכניס עצמו לתוך ציור של בונה בסדר מסודר ב"דיפתראות ופנקסאות", ומזה נשתלשל ג"כ למטה שאדם בונה בית באופן מסודר.

(היינו לא כמו שאנו חושבים שהטעם ע"ז שבנאי צריך סדר בבנינו הוא כמו שמוכן בפשטות שלהיותו אדם מוגבל צריך בתחילה לסדרו על דפתרא ופנקס, והחידוש הוא שגם לגבי ה' שהוא בל"ג יש צורך בדיפתראות, האמת היא אדרבא, שאצלנו אין הבנה אמיתית בצורך דיפתראות, ולכאורה הוא רק דבר תכני, ודוקא למעלה באמת יש צורך בדיפתראות, היינו הגבלה בציור בונה, ומשם נשתלשל שאצלנו ג"כ יש צורך בדיפתראות).

ועד"ז מה שיש צורך בבהירות ההבנה ותוכן במה שהוא עומד לבנות לפני התחלת הבנין, הוא ג"כ מפני שכך הי' אצל הקב"ה בבריאת העולם, שהי' כוונתו שתתגלה כבודו בכל פרט ופרט בבריאה.

ובזה גופא נוגע שהרצון והכוונה יהי' בעת תחילת הבנין ואינו די במה שיש לו רצון כללי לבנות בית או כוונה בבית בכלל, אלא שלפני תחלת העשי' בפועל צ"ל

קלארקייט מה הוא הולך לעשות, ועד"ז למעלה אינו מספיק אשר באוא"ס או בעצמות "נשמע" (הערט זיך אן) כוונת הבריאה אלא ישנו צורך שגם באלקות - שלפי"ע העולמות (מלכות) יהי "מובן" (זאל זיך אנהערן) כוונת הבריאה.

ומדויק בלשון רבינו שם "תכליתו ומטרתו של הדבר שמתכוון לעשות" היינו בעת שמתכוון לעשותו בפו"מ.

נמצא שלפעמים אומרים שישנו עולם מלשון העלם והסתר, והכוונה היא שע"י תומ"צ, מגלים אלקות בעולם וכאן אומרים יתירה מזו שפנימיות חיות העולם גופא הוא אלקות.

ועפכנה"ל מבואר היטב הא שהמאמר יהי אור הוא חלק מהמאמרות כי אדרבא כך מתבטא איך שבעת בריאת העולם בפועל היינו תחילת המאמרות קובעים מהי המטרה והתכלית.

שיחה ג

זלמן שי' יפה
בי"מ אהלי תורה

בהערה 5 הרבי מביא עוד ביאור על דיבור הנחש (שג"כ מובא בתורה שלימה הנ"ל) שהי' בדרך נס ולא טבעו, אבל דוחהו בשתי טעמים:

(א) כשאתונו של בלעם דיברה, היפך הטבע, מפורש בכתוב 'ויפתח ה' את פי האתון' בכדי לתרץ איך אפשר שאתון תדבר, וא"כ גם כאן הי' צריך לפרש.

לכאורה יש לחלק ביניהם (החמור של בלעם והנחש) כי שם בלעם הכה חמורו ב' פעמים ולא דיבר ורק בפעם הג' פתח ה' את פיו ומוכח שמה שלא דיבר מקודם היינו מפני שהי' לא פתח את פיו. משא"כ בהנחש שלא הי' זמן שלא דיבר ושרק אחרי זה התחיל לדבר, ולכן אין צורך במילים "ויפתח ה' את פי הנחש" רק עכשיו!?

אבל י"ל שאינו כן, כי המילים "ויפתח ה' את פיו" אומרים שמצד עצמו וטבעו אינו מדבר והי' עשה נס שהוא יכול וזה מתאים בשני המקומות (פ' האתון והנחש). ורק ששם גם ממה שמסופר בתורה רואים שבטבע אתון לא מדבר, משא"כ פה יודעים את זאת ממציאאות העולם - אבל בשניהם אם יש חידוש ונס שהוא מדבר התורה צריכה להזכיר ע"י "ויפתח ה' את פיו".

(ב) ועיקר: וכי יעשה הקב"ה נס מיוחד, למעלה מגדרי הטבע, בכדי לנסות את חוה וכ"ש - בכדי להחטיא אותה וכו'.

הרבי לומד בפשטות ובהנחה פשוטה שא"א שהי' ישנה טבע העולם רק בכדי לפעול רע וחטא (משא"כ ניסים בכדי להרבות חיבתו של ישראל כמו בחנוכה, וכדי להציל ישראל וכדומה).

אבל לכאורה זה סותר לכמה גמרות מפורשות שהיו ניסים כדי להחטיא אנשים ולדוגמא כמה מהם: הא שהשטן גילה את עצמו לר"ע בצורה של אשה בכדי להכשיל אותו וכו'.

וכן בניסיון העקידה השטן ברא ים לעכבו, וכן כשעלה משה בהר סיני השטן

עשה נס שנדמה להם כמו שמששה רבינו נפטר וכו'!¹

וי"ל בפשטות שבכל המקומות הנ"ל זה הי' ע"י השטן שתפקידו וענינו (טבעו) הוא לבלבל וכו' ישראל ולכן אין זה חידוש, משא"כ זה שה' יהפוך הטבע (של הנחש) כדי להחטיא ישראל, ובפרט לפי המבואר שטבע הטוב להטיב וכו' (וגם בסיפורי הגמרא לא הי' ענין של שינוי הטבע אלא בריאה חדשה של אשה).

יקותיאל דובער שי' קלמנסון
שליח בנינו שבסין

הערה 11

בסוף הע' 11 כותב "ודוחק לומר שאם לא הי' כתוב "כי עשית זאת", הי' אפ"ל ששאלו, ורק שלא נכתב בתורה".

ויובן זאת בהקדים דברי הגמ' (סנהדרין כ"ט). "מנין שאין טוענין למסית? מנחש הקדמוני שהי' יכול לטעון דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, וה' לא טען בשבילו וכו'".

ולפי זה הרבי אומר בהערה שאם לא הי' כתוב המילים "כי עשית זאת" בתורה היינו מסבירים שהנחש טען "דברי הרב ודברי התלמיד" אלא שאינו נכתב בתורה, ורק העונש שלו כתוב בפירוש.

אבל לכאורה צע"ק הלא אם הוא טען "דברי הרב ודברי התלמיד וכו'" הי' זו טענה צודקת והנחש הי' נפטר, ולמה ה' ענש אותו?²

ובפרט לפי תוס' (שם) שכותב בפירוש שטענה כזו פוטר אותו לגמרי!³

אבל כד דייקת שפיר תראה שבכל ההערה הזאת הרבי לא מציין להגמ' הנ"ל אלא לפרש"י (שמביא הגמ') כי יש ביניהם חילוק יסודי: לפי הגמ' הטענה של דברי הרב ודברי התלמיד הי' פוטר הנחש אבל לפי רש"י זהו רק תשובה לה' אבל אינו פוטר אותו, וכמו שמצינו באדם וחוה שענו תשובה לה' ומ"מ קיבלו עונש.

וזה מרומז קצת בשינוי הלשון של רש"י מהגמ'. בגמ' כתוב "הרבה טענות הי' ה' הי' יכול לטעון עבור הנחש" אבל רש"י כתב "ואילו שאלו להנחש הי' לו להשיב וכו'" שזה רק דיבורים בעלמא אבל לא טענה ופטור אמיתי.

1 וראה מה שהעיר הר"א.ל.ק. בהע' הת' ואנ"ש סיאטעל גלין לח.

הערות קצרות בשיחה הג'²

הרב אברהם ברוך פעוזנער

מד"א פריז, צרפת

א. סעיף א: "ממ"ש³ "ויאמר הנחש וגו'" (ופעמיים) ואין רש"י מפרש כלום מה טיבה של אמירה זו של הנחש (דלא ככו"כ מפרשים⁴), מוכח שפירושה של תיבת "ויאמר" הוא בפשטות - בזמן ההוא הי' הנחש בטבעו⁵ מדבר, כמו בנ"א (אף שלא מצינו כזאת בשום בע"ח אחר)."

אומנם, על הפסוק⁶ "ויהי האדם לנפש חיה" תרגם אונקלוס "והות באדם לרוח ממללא [רוח מדברת]" ועד"ז מפרש רש"י⁷ "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודיבור". וע"פ השיחה תמוה: מהי היתרון מעלה שיש באדם מאחר שגם נחש יכול לדבר.

אלא צ"ל שמעלת האדם היא בזה שיש בו "דעה ודיבור" היינו שדיבורו היא מתוך דעה שלא רק מדבר דיבור בחיי היום יומי, וכן בעורמה וכיו"ב אלא שגם אפשר לדבר מתוך שכל ודעה. וזהו מעלת הבן אדם על הנחש - שאינו יכול לדבר רק דיבור. 3. סעיף ד: אולם יש להקשות בעצם הענין: למה הי' צריך לקללו שיהי' גם גרוע (בחוסר השמעת קול) מכל החיות? לכאורה הי' די לענשו בנטילת כח דיבורו (הדבר שהביאו לידי חטא) וישאר בדומה לכל הבהמה וגו'?

שבעניני חיי היום יומיים וכו'⁸ - כח הדיבור באדם שונה בזה שיש שכל⁹.

2 ע"פ שיעור שמסר. נרשם ע"י חברי המערכת ועל אחריותם בלבד.

3 ג, א-ד.

4 ראה תורה שלימה כאן. וש"נ.

5 דהרי אין לומר שהקב"ה עשה נס מיוחד בכדי שיוכל הנחש לדבר עם חוה או (ראה חזקוני עה"פ. ועוד: כי: א) כשאתונו של בלעם דיברה, היפך הטבע, מפורש בכתוב (בלק כב, כח) "ויפתח ה' את פי האתון" בכדי לתתן איך אפשר שאתון תדבר*, וא"כ גם כאן הי' צריך לפרש. ב) ועיקר: וכי יעשה הקב"ה נס מיוחד, למעלה מגדרי הטבע, בכדי לנסות את חוה וכ"ש - בכדי להחטיא אותה וכו'?

{(*) ובחז"ל (אבות פ"ה מ"ו) שהי' צ"ל בריאה מיוחדת בע"ש ביה"ש.}

6 בראשית ב, ז.

7 ד"ה לנפש חיה.

8 הערת המערכת: צע"ק מלשון ראב"ע "והנחש . . והשם דעת באדם שם בו . . הי' ערום מכל חית השדה רק לא כאדם. ואולי כוונתו לומר כפפנים: דעה רק לעניין הנוכחים אבל לא אמיתית עניין הדעה.

9 ע"פ מתורצת שאלת י. ק. בקובץ הערות התמימים ואנ"ש (ירושלים) גליון ה.

ב. סוף הסעיף: יש מקום לעיון שהמילים "נסתם פיו" הם בציטוט בלי לציין עליו מראה מקום.

ג. אמנם קושיא זו מיושבת בדרך ממילא במה שכבר כתב התורה בהכתובים כהקדמה לפרשה זו: עה"פ "והנחש הי' ערום מכל חית השדה אשר עשה הי' אלקים" ופרש"י: "ערום מכל - לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל", דבפשטות כוונת רש"י היא מהו הטעם להדגשת קרא "והנחש הי' ערום מכל וגו'"¹⁰ - ולא נאמר בקיצור "והנחש הי' ערום", או "ערום מאד", ומש"ז הי' ביכלתו להטעות את חוה?¹¹

ע"ז פרש"י שהכתוב (ע"י הוספת תיבת "ערום) מכל" בא לתרץ הקושיא הנ"ל (שבתחלת הסעיף) - למה היתה מפלתו גדולה כ"כ, שיהא גרוע מכל החיות? - וע"ז הוא התירוץ: "לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו", ולכן מוסיף הכתוב שהי' "ערום מכל", להודיענו שלעומת זה נענש אח"כ להיות "ארור מכל".

צ"ע הלשון "קושיא זו מיושבת בדרך ממילא", הרי כתוב בסוף הסעיף שרש"י בא לתרץ קושיא הנ"ל. וא"כ אין זה בדרך ממילא (היינו, מובן ממה שכתב רש"י) אלא זוהי כוונת רש"י גופא.

ד. סוף הסעיף: סוף הסוגריים שמתחילים קודם המילים "ע"י הוא לאחרי תיבת 'מכל'.

ה. הערה 20: "ל שזהו גם מהטעמים דרש"י לפרש (ג, ד) "דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה" - כי בלא"ה אינו מובן עדיין כל צרכו איך הי' יכול להטעותה, ולכן צ"ל שהראה לה שבפועל אינה מתה (ואף ש"הוסיפה על הציווי" באמירתה "ולא תגעו בו" (פרש"י שם) - כבר עמדו ע"ז המפרשים).

מפרשים, הכוונה היא לנחלת יעקב (הובא בשפתי חכמים הארוך).

ו. יש להוסיף מה שלא כתוב בשיחה: שלאחרי הקללה להיות ארור מכל (כנגד מה שנתקלקל במה שהיה ערום מכל), נשאר לו רק מה שצריך לצורך קיומו (כיון שגם לנחש יש כוונה כמבואר במדרשים).

10 אף שמוכח מכתוב זה עצמו שלפועל הי' "ערום מכל וגו'" - מ"מ מה זה נוגע לידע (ובפרט כהקדמה) בהפ' דילן?

11 ע"ד פי' הרא"ם וגו"א. אבל אין לומר שהקושיא היא ממש כמו שכתבו "וכי אם לא הי' ערום מכולם, אע"פ שהי' ערום ממנה, לא הי' יכול לפתותה" (נוסף על הנ"ל בהערה 21) - כי אין מסתבר כלל בפשש"מ שכמה חיות תהיינה ערומות מן הנחש, ואעפ"כ יהי' ערום מן האשה!

הוספה

מפתח העו"ב בלקו"ש חלק יו"ד, שיחות לפ' בראשית'

שיחה א

(שיחת שבת בראשית תשל"א, הוגה בשנת תשל"ה)

סעיף ג'

א. הערות התמימים ואנ"ש – כפר חב"ד, גליון לד (תשמ"ב), ס"ג [על זה שגם שאר ארצות נקראות בשם "ארץ"].

שם, גליון לה, ס"ט [גליון].

שם, גליון לו, ס"כ [גליון].

ב. העו"ב אהלי תורה גליון שס"ג (תשמ"ז) ס"ד [דיוק לשון "מציאות מקום כפשוטו"].

שיחה ב

(שיחת ליל שמח"ת תשכ"ו, הוגה בשנת תשל"ג)

סעיף א'

א. הע' הת' ואנ"ש מאריסטאון גליון קיא (תשל"ט) ס"ה [לכאו' השמש פועל בישול ע"י חומו ולא ע"י אורו].

הע' הת' ואנ"ש מאריסטאון גליון קיד ס"ו [גליון].

ב. הע' הת' ואנ"ש (770) גליון יד (תשל"ג) ס"ג [הלשון "עכ"פ" בנוגע לצומח].

ג. הע' הת' (770) גליון יד ס"ד [למה לא נבראו שאר כל הנבראים ביום ו'].

הערה 3

הע' הת' ואנ"ש מאריסטאון גליון יד (תשל"ד) ס"י [שיטת רש"י].

סעיף ד'

הע' הת' ואנ"ש (770) "הוצאה חדשה ומורחבת" ב' (תשל"ג) ס"א [לכאן אינו דומה להמשל, שכאן יש פעולה – בריאת האור. דיוק לשון המשל].

סעיף ז'

הע' הת' ואנ"ש גליון יד ס"א [באם האור נגזר בתורה באופן של העלם].

סעיף ט' (ובהערות)

א. מגדל דוד גליון ה' גמ' 462 [ב' הסוגים של חושך (ומעמ' 471 בהנוגע לעניינים)].

ב. העו"ב אהלי תורה גליון תתרמח עמ' 86 [שורש ב' ענינים אלו (בחושך ובסוגי נה"ב) מב' בחינות בצמצום].

הערה 30

א. הע' הת' ואנ"ש (770) גליון טו ס"ג [ר"א ד"ה ויקח תרצ"ה פכ"ט].

ב. הע' הת' ואנ"ש (770) גליון עט ס"א [על זה שבחירה שייך רק אם יש מציאות של חושך].

הערה 31

א. הע' הת' ואנ"ש (770) "הוצאה חדשה ומורחבת" ב' (תשל"ג) ס"ב [שייכות מחלוקת ר"י ור"ן לשיחה דילן].

הע' הת' ואנ"ש (770) גליון סז (תשל"ח) סי"ב [גליון על הנ"ל]

ב. הע' הת' ואנ"ש מאריסטאון גליון פא (תשל"ט) ס"ג

ג. פלפול התמימים יט עמ' 245 [ב' הענינים בעבודת הברורים].

ד. הערות וביאורים אהלי תורה גליון א' מב, עמ' / [ר"י ור"ן לשיטתיהן].

הערה 32

הע' הת' ואנ"ש (770) גליון יד ס"ב, [בענין העדר האור מעין האין שצ"ל בין יש ויש].

הע' הת' ואנ"ש (770) גליון טו ס"א וס"ב [אם האור יתגלה בביאת משיח או בסוף אלף השישי].

שיחה ג

(שיחת שבת בראשית תשל"ג, הוגה בשנת תשל"ד)

סעיף א

קובץ הערות הת' ואנ"ש ירושלים עיר העתיקה גליון ה (תשל"ו) [התאמת מה שהנחש הי' מדבר ורש"י ד"ה לנפש חי].

קובץ הערות התמימים ואנ"ש צפת גליון יב (תשמ"ב) [כנ"ל].

קובץ הערות הת' ואנ"ש ירושלים עיר העתיקה גליון ה (תשל"ו) [מה ההכרח שהדיבור הי' כבני אדם].

הנ"ל [למה מביאים מויאמר הנחש ולא מויאמר אל האשה שלפנ"ז].

הערה 5

הע' הת' ואנ"ש (770) גליון מז (תשל"ז) ס"א [על זה שלא כתב "ויפתח" בנוגע דומם שדיבר].

קובץ הערות התמימים ואנ"ש סיאטעל גליון לח (תשמ"ה) [נס בשביל דבר בלתי רצוי]

סעיף ב

קובץ הערות הת' ואנ"ש ירושלים עיר העתיקה גליון ה (תשל"ו) [איך נכלל חי' הרומשת בכל חית השדה].

הערה 20

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון קכח (תש"מ) [הסברה למה הנחש צריך דוקא לדחפה].

מוקדש לחיזוק ההתקשרות
לב"ק אדמו"ר

לזכות כל המסיימים חי"ד
וכל המתחילים חלק יו"ד
לקוטי שיחות